

Газета 1996—жыл
1-сентябрдан бослап
шыға баслады

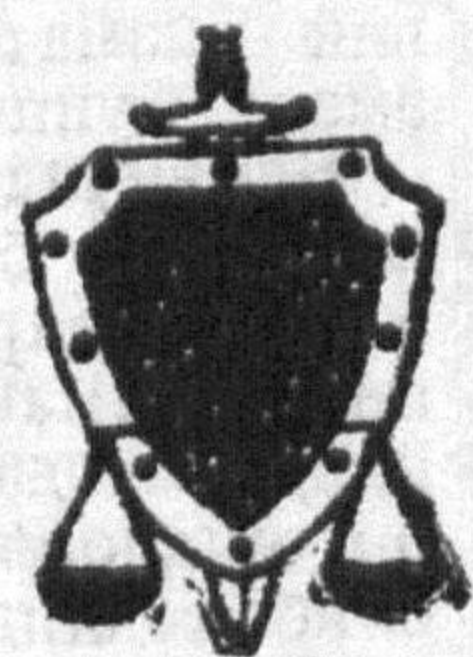
25 ИЮЛЬ

1997 жыл

№23 (30).

ЖУМА

сатыўда еркин баҳада

АДАМ ХАМ НЫЪЗАМ

ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ХУҚЫҚ ҚОРҒАҰ УЙЫМЛАРЫНЫҢ ЖӘМИЙЕТЛИК—ХУҚЫҚЫЙ ГАЗЕТАСЫ

ЖУҚОРҒИ КЕНГЕС СЕССИЯСИ

17 июль куни Нукусда Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгесининг навбатдан ташқари сессияси бўлди. Унда Жўқорғи Кенгес депутатлари, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши ва вазирликлари раҳбарлари, Қорақалпоғистондан сайланган Ўзбекистон Олий Мажлиси депутатлари, Ўзбекистон Республикаси вазирликлари, қўмиталари, уюшмалари, идора ва ташкилотлари раҳбарлари, оммавий ахборот воситалари вакиллари иштирок этди.

Сессияни Жўқорғи Кенгес Раисининг ўринбосари Р. Йўлдошев очди. Сессияда Ўзбекистон Президенти Ислон Каримов нутқ сўзлади.

Сессияда ташкилий масала кўрилди. У Аширбеков бошқа ишга ўтиши муносабати билан ўз аризасига кўра Жўқорғи Кенгес Раиси вазифасидан озод этилди. Мамлакатимиз Президенти Ислон Каримов Ўзбекистон Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирининг биринчи ўринбосари лавозимида ишлаб келаётган Темур Камоловни Қорақалпоғистон

Республикаси Жўқорғи Кенгеси Раислигига тавсия этди. Депутатлар Т. Камолов номзодини атрофлича муҳокама қилгандан сўнг, уни Қорақалпоғистон Республикаси Конституциясига биноан ёпиқ овоз бериш йўли билан Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси Раиси этиб сайладилар.

Сессия Т. Камоловни Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси Раиси этиб тасдиқлаш тўғрисида қарор қабул қилди.

Сессия қатнашчилари давлатимиз раҳбари Ислон Каримов нутқида баён этилган тавсиялар, ислохотларни чуқурлаштириш борасидаги вазифаларни бажариш юзасидан махсус қарор қабул қилдилар.

Сессия ишида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Раиси Э. Халилов, республика Бош вазирининг биринчи ўринбосари И. Жўрабеков, Президентнинг Давлат маслаҳатчилари Т. Алимов, Б. Ғуломов қатнашди.

(ЎзА).

Қарақалпақстан Республикаси

Жоқарғы Кеңесиниң Баслығы Тимур КАМАЛОВ

Тимур Камалов 1938 жылы Тахтакөпир районында туылған. Миллети қарақалпақ, мағлыұматы жоқары, ӨзХДП ағзасы, қонигелиги бойынша инженер-механик, техника илимлериниң кандидаты.

1962 жылы Ташкент политехникалық институтын пәткерген.

Т. Камалов 1962 жылдан бослап республика автомобиль тас жоллар министрлигинде, Нөкистеги №14, 108 автобазаларда мийнет етти. Соңынан Нөкис автомобиль жоллары техникумының директоры, Москва автомобиль жоллары институтының аспиранты болды, Қарақалпақ пединститутында иседе.

1973—1985 жыллары «Қарақалпақсуўқурылысы» трестиниң басқарыўшысы, Ўзбекстан Республикасы суў хожалығы министрлиги орынбасары лаўазымларын атқарды.

Буннан кейинги жыллары САНИИРИ илимий өндириллик бирлеспесинде, Ўз-

бекстан суў хожалығы министрлиги тараўында мийнет етти, 1991 жылы Ўзбекстан Республикасы Министрлер Совети жанындағы Қарақалпақстан Республикасы хуқиметиниң ўекили, 1991—1997 жыллары Қарақалпақстан Республикасы суў хожалығы бирлеспесиниң баслығы, 1997 жылдан Ўзбекстан Республикасы аўыл хәм суў хожалығы министрлиги биринши орынбасары болып иседе.

1997 жыл 17 июльде Биринши шақырық Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң XII сессиясында Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң Баслығы болып сайланды.

ЯНГИЧА ТАФАККУР — ЗАМОН ТАЛАБИ

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ЖУҚОРҒИ КЕНГЕСИНИНГ НАВБАТДАН ТАШҚАРИ СЕССИЯСИДАГИ НУТҚИ

Мухтарам депутатлар! Азиз қардошлар! Қадрли дўстлар! Авваламбор, бу кўҳна заминда сизлар билан кўришиб турганимиздан гоятда хурсандман. Бугун биз муштарак тақдиримизни, ёруғ истиқболимиз ва равнақимизни бунёд этишдик масъулиятли бир даврни бошдан кечираяймиз.

Қорақалпоқ халқи қадимий ва бой тарихга эга. Унинг миллий маданияти, жозибали санъати, мумтоз адабиёти, қадриятлари, удум ва анъаналари оламга машҳурдир.

Мустақиллик туфайли қорақалпоқ халқи жуда кўп қадриятларини қайта тиклаш имкониятига эга бўлди. Адолат ва тенглик, озодлик ва эрк учун курашган Ерназар Олакўз, Оллоёр Дўстназаров сингари халқ қаҳрамонларининг жасоратли, ўт юракли қорақалпоқ фарзандларининг орзу-армонлари амалга ошди.

Миллий маданият ва маънавиятнинг қарор топишига, қорақалпоқ халқининг классик шоирлари Бердақ, Ажиниёз боболар ижодий меросларининг тўла тикланишига, азиз хотираларининг улуғланишига йўл очиб берди.

Бугунги кунда Ибройим Юсупов, Тўлебергенов Қайнбергенов, Тилобергенов Жумамуратов каби қорақалпоқ ёзувчи ва шоирларининг асарлари халқларимиз маънавий хазинасидан муносиб жой олди.

Собир Камолов, раҳматли Чаржау Абдиров каби йирик олимлар Ўзбекистон фани ривожига жуда катта ҳисса қўшдилар.

Мамлакатимизда олиб борилаётган иқтисодий ислохотларни амалга оширишда кўп миллатли Қорақалпоғистон халқининг, ана шу мўътабар юрт кишиларининг ҳам муносиб ҳиссаси бор.

Кейинги йилларда Қорақалпоғистонда аҳоли турмуш шароитини яхшилаш, туб иқтисодий ислохотларни амалга ошириш борасида қатор ижобий натижаларга эришилди. Энг аввало, элда тиричилик ва барқарорлик мустаҳкамланди. Ҳам-жиҳатлик билан юрт истиқболи йўлида меҳнат қилишга шароит яратилди.

Республикада мулкчиликнинг янги шакллари пайдо бўлмоқда. Ишлаб чиқариш ва хизмат соҳасида нодавлат секторининг ҳиссаси ошиб бормоқда. Айни пайтда саноат, қишлоқ хўжалиги ва савдода бу кўрсаткич 80-90 фоизни ташкил этмоқда.

Қисқа вақт ичида газ ва газ конденсати ишлаб чиқариш, кабель заводлари, «Элтекс» ва «Катекс» комплекслари, Туямўйин—Нукус—Тахтакөпир сув тармоғи ва бошқа бир қатор иншоотлар ишга туширилди. Мармар, тиббий бинт ва ва спирт ишлаб чиқариш йўлга қўйилди.

Аҳолини тоза ичимлик суви билан таъминлаш 40 фоздан 59 фозга етди. Қишлоқларда бу кўрсаткич икки бараварга оширилиб, қўшимча 300 мингга яқин қишлоқ аҳолиси тоза ичимлик суви билан таъминланди.

Табиий газ билан таъминлаш эса 83 фозга етказилди. Қўнғирот автомобиль йўли ҳамда Навоий—Учкудук—Нукус темир йўлининг қурилиши қўшни давлатларга чиқиш имконини кенгайтиради.

Марказий Осиёда ягона Қўнғирот сода заводи қурилиши жадал суръатларда олиб боришмоқда. Бу корхона ва иншоотлар, шубҳасиз, мамлакатимиз, хусусан, Қорақалпоғистоннинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишида муҳим ўрин эгаллайди. Заводнинг биринчи навбатида 400 минг тонна табиий туз, иккинчи навбатида 115 минг тонна кальцийли, 50 минг тонна каустик сода ишлаб чи-

қарилади. У тўла ишга тушгач, 2500 киши иш билан таъминланади, 5000 киши яшайдиган шаҳарча, барпо этилади. 2000 йилда тўлиқ ишга тушириш мўлжалланган мазкур заводнинг, нархи 600 миллион Америка долларини ташкил этади.

Республикада ана шундай кенг миқёсдаги ишлар олиб боришмоқда. Бироқ мавжуд имкониятлар, интеллектуал, илмий-техник ва бошқа омилларни ҳисобга олсак, амалга оширилаётган ишлар етарли эмаслиги яққол кўзга ташланади.

Вужудга келган бугунги вазият ҳам-мамизнинг чуқурроқ, жиддийроқ ўйлашимизни тақазо этмоқда. Нима учун республикани ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, халқнинг турмуш шароитини яхшилаш (тўғрисида қабул қилинган ҳукумат қарорлари ўз самарасини бермаяпти? Нима учун халқнинг аҳволи яхшиланмаяпти?

Бу каби қатор саволларни таҳлил этиб, Сиз, халқ депутатлари билан бир-галликда жавоб излашимиз лозим.

Утган йили асосий ижтимоий-иқтисодий кўрсаткичлар 1995 йилдагига ине-

(Давоми 2-3 бетларда).

ЯНГИЧА ТАФАККУР — ЗАМОН ТАЛАБИ

(Боши 1-бетда).

батан кескин пасайиб кетди. Жумладан, миллий даромад 16 фоизга, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқариш 22 фоизга, аҳоли жон бошига халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш 6 фоизга камайди.

1996 йилда мавжуд саноат корхоналарининг 20 фоизи ишлаб чиқариш ҳажмини қарийб 550 миллион сумга камайтириш юборди. Бундан ташқари, сифати пастлиги, харидорлар талабига жавоб бермагани сабабли, бир миллиард 129 миллион сумлик маҳсулот омборлари йиғилиб қолган.

Бугунги кунда Қорақалпоғистон Республикаси халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш бўйича мамлакатда энг охириги, ўрини эгаллайди. Тахтакўшар, Бўзатов, Нукус, Шуманай, Кегайли туманларида аҳоли жон бошига ишлаб чиқарилган маҳсулот 20-30 сумни ташкил этади, холос.

«Катекс» ва «Элтекс» ҳиссадорлик жамиятларининг янги ишга туширилган қувватларидан 35-40 фоиз фойдаланилмоқда.

Давлатимизда мулк шакли ўзгариб, ҳақиқий мулк эгалари пайдо бўлди. Меҳнатқилар ҳиссадорлик жамиятларига бирлашиб, қўшимча даромад олмақдалар. Қорақалпоғистонда эса бу ишлар хўжакурсинга амалга оширилганлиги сабабли натижа бермапти.

Корхоналарнинг номи ўзгаргани билан иш услуби эскилгича қолган. Уларда қимматли қозғалар чиқарилмаган, ҳиссадорларга сертификатлар берилмаган. «Хўжайлигўшт», «Кегейлиагрохимсервис», «Нукуснон», «Оролсервис» ва яна кўпчилик ҳиссадорлик жамиятлари ташкил қилинганидан бери,

ўзлари фойда олганига қарамай, ҳиссадорларга дивидендлар тўланмаган.

Устав фондида белгиланган акцияларнинг атиги 6 фоизи сотилган. Ҳиссадорлик жамиятларининг иккинчи эмиссиясини очиш тўғрисида дастурлар ишлаб чиқиш бўйича мутлақо иш қилинмаган.

1996 йилда хусусийлаштирилган объектларда маблағ тушуми бўйича топшириқлар бажарилмаган. Хусусийлашган объектлар ер майдонларини сотиш 42 фоизга, ер учаскаларини «Кимошди» савдоси ва танлов орқали сотиш бор-йўғи 6 фоизга бажарилган. Соҳа раҳбарлари ҳалигача давлат сиёсатининг бу муҳим йўналишини англаб ололмаганлар.

Қорақалпоғистонда эмиссия, дебитор ва кредитор қарзлари миқдорини камайтириш, бюджетга муддатда тўланмаган қарзларни қисқартириш, нақд пул тушумини таъминлаш каби масалаларни ҳал этиш йўллари кидириб топиш ўрнига, марказдан қўшимча маблағ берилмаётганини баҳона қилиш одат тусига кирган. Шунга қарамай, мамлакат ҳукумати қорақалпоғистонликларни пенсия ва нафақа билан тўла таъминлаб келмоқда.

Нақд пул назорати, унинг айланиши эътибордан четда турибди. Асосий савдо тармоқларида нақд пул тушуми пастлигича қолмоқда. 1996 йил давомида гайриқонуний ҳаракатлар, камомад ва ўғирликлар оқибатида етказилган зарар миқдори 40 миллион сумдан ошиб кетди. Бироқ айбдор шахслардан етказилган зарарнинг бор-йўғи 15 фоизи ундирилган, холос.

Нақд пул тушумини таъминлайдиган муҳим соҳаларга етарли эътибор берилмапти. Аҳолига хизмат кўрсатиш даражаси паст. Хизмат маданияти ва турлари талаб даражасида эмас.

Қорақалпоғистонда меҳнатга лаёқатли аҳолининг асосий қисми қишлоқда истиқомат қилади. Шундай экан, аҳолининг тақдирини, турмуш даражасини қишлоқ хўжалигидаги ишловларнинг қай йўсинда амалга оширилишига боғлиқ.

Оролбўйи минтақасининг, айниқса, Қорақалпоғистоннинг табиий шароити мураккаб. Бу ерда сув тақчил, ёз жазира иссиқ, қиш совуқ келади. Тупроқ ўта шўрланган. Бу ерда деҳқончилик икки-уч барабар кўп меҳнат талаб этади. Ана шу жиҳатдан қараганда, қорақалпоғистонлик деҳқонларнинг меҳнати алоҳида тақдирлаш керак.

Афсуски, бугун Қорақалпоғистонда қишлоқ хўжалиги соҳасида инқирозли вазият вужудга келган. Сугориладиган ерлардан фойдаланиш даражаси паст. Ирригация ва сув ресурсларидан оқилон фойдаланмаслик, уруғчиликка аҳамият бермаслик, деҳқончилик соҳасида янги иш услубларини жорий этмаслик натижасида кейинги уч йил давомида давлатга 116 минг тонна пахта, 282

минг тонна шולי кам сотилган.

1993 йилга нисбатан пахта ҳосилдорлиги 7,4 центнерга, шולי 13 центнерга, картошка, мева-сабзавот, полиз маҳсулотлари етиштириш 4-5 барабарга камайиб кетган. Кегайли туманида пахта ҳосилдорлиги 8 центнерга ҳам етмаганини қандай баҳолаш мумкин? Бу ҳол давом этса, эртанги кунимиз қандай бўлади? Кўпайиб бораётган аҳолини нима ва ким ҳисобидан боқамиз?

Қорақалпоғистон замини шолиторлик учун қулан ҳисобланади. Мамлакатимиз аҳолисини гуруч билан таъминлашда бу ўлка муҳим ўринни эгаллайди. Бироқ ўтган икки давлатга шולי сотиш режаси 57 фоиз бажарилди. Ҳосилдорлик 22 центнерни ташкил этди. Кегайли, Чимбой, Хужайли ва Қораўзақ туманларида эса 15-18 центнерга тўғри келди.

Ўтган йили 58 минг гектар майдонга бугун ўз вақтида ва сифатли экилмади. Оқсатда мавжуд майдоннинг 40 фоизиди ҳосил унио чиқмади. Қолганидан ҳам 5 центнердан ҳосил олинди, холос. Бу йилги аҳвол ҳам кўнгилдагидек эмаслиги аён бўлиб қолмоқда.

Бу ҳолатлар фақат ишга совуққонлик билан қараш, лоқайдлик, ооқимандалик иллатлари туфайли юз бермоқда.

Сугориладиган ерлардан оқилон ва унумли фойдаланиш масаласи ечилмапти. Қорақалпоғистонда кейинги уч йил мобайнида уртача 40-50 минг гектар ер экилмай қолмоқда. Ёр майдонларининг 45 фоизи кучли ва урта шўрлангирю юборилган. Зовурларни тозалаш икки-уч барабар камайиб кетган.

Ўтган йили бутун Ўзбекистон бўйича шу мақсадларга ажратилган маблағнинг тахминан 30 фоизи Қорақалпоғистонга берилди. Лекин бунинг натижаси қани? Ёр—элимизнинг асосий бонлиги, иқтисодимиз ўзаги, тирикчилигимиз манбаи! Ерни топташ, тупроқни эъзозламаслик онз, Шарқ халқларининг анъаналарига зид. Нега биз бундай қутлуғ удумларни унутаямиз?

Деҳқончиликдаги муваффақият, аввало, уруғ танлашдан бошланади. Афсуски, Қорақалпоғистонда уруғчилик билан шуғулланадиган хўжаликлар бармоқ билан санарли даражада. Ваҳоланки, ҳар бир жойнинг табиий иқлимига, ер шароитига мослаштирилган уруғ заҳирасини тайёрлаш муҳим аҳамиятга эга. Нима, Қорақалпоғистон шароитига иқлимга мос уруғни ҳам бошқа вилоятлар тайёрлаб бериши керакми? Бундан вазиятни қандай изоҳлаш мумкин?

Ташкил қилинган машина-трактор паркларининг фаолияти талабга жавоб бермапти. Улар хўжаликларга хизмат қилаётгани учун, яъни ер ҳайдаб бергани учун 43 фоиз, дон ўриб бергани учун 23 фоиз, бошқача қилиб айтганда, ноқонуний йўл билан қўшимча, устама ҳақ олаётгани аниқланди.

Машина-трактор парклари шу йил май-июль ойларининг ўзиди хизмат ҳақини ошириб кўрсатиш ҳисобига, аниқроғи, қип-қизил фирромлик эвазига 57 миллион сум ишлаб олган. Беруний, Кегайли, Хўжайли туманларида кенг тарқалган бу иллатни қандай баҳоласа бўлади?

Биринчидан, бу—шусиз ҳам молиявий ноҳор аҳволда қолган хўжаликларни талаш, деҳқонларнинг, уларнинг бола-чақасининг ҳақиқа хиёнат қилиш.

Иккинчидан, бу—биз амалда татбиқ-этаётган янги техника ва технологияларни жорий қилиш сиёсатини обрўсизлантириш, қадрсизлантиришдир.

Деҳқон-фермер хўжаликларини ташкил этиш бўйича Эллиққалъа туманида етарли тажриба тўланди. Туманда деҳқонларга ер, ишлаб чиқариш воситалари ва етиштирилган маҳсулотларга эгаллик қилиш имконини бериш мақсадида мавжуд 14 та жамоа хўжаликлари деҳқон фермер хўжаликлари уюшмасига айлантирилган эди. Деҳқонларга мерос қилиб қолдириш ҳуқуқи билан ерлар узоқ муддатга ижарага берилди. Ана шу тажрибани маъқуллаб, Ўзбекистон ҳукумати маҳсус қарор ҳам қабул қилган эди. Хўжалик юртишининг бу янги усули вилоятларда яхши натижа берди. Лекин, минг афсуски, Қорақалпоғистоннинг ўзиди ана шу тажрибани омоллаштиришга мутлақо эътибор берилмапти.

Қорақалпоғистонда чорвачилик салмоқли ўринни эгаллайди. Бироқ бу соҳадаги ишловлар ўз ҳолига ташлаб қўйилган. Натижада уч йил ичида қорамоллар ва қўй-эчкилар сони кескин камайиб кетган. Шу сабабли гўшт ва сут етиштириш 40-45 фоизга пасайди.

Хусусийлаштирилган фермер хўжаликлари 1996 йили 71 миллион сум зарар билан яқунлаган, кредитор қарз

лари эса 248 миллион сумга етган.

Мулк эгалари ўз ҳақ-ҳуқуқларини билмайдилар. Фермер хўжаликлариди берилган ердан унумли фойдаланмаслик, ҳисоботларда қўшиб ёзиш чорва молларини талон-торож қилиш ҳоллари мавжуд.

Республикада 45 минг бош қорамолга мўлжалланган бўрдоқчилик комплекслари бор. Уларнинг бор-йўғи 20 фоиздан фойдаланилаётганини қандай тушуниш мумкин? Катта маблағлар ҳисобига қурилган бу комплекслар ташландиқ ҳолга келиб қолган.

Қани, айтинлар, барака тошгулар! Қишлоқ хўжалиги соҳасида бундай ноҳор, ачинарли, ҳеч қандай бўлмайдиган аҳвол биринчи навбатда Қорақалпоғистон раҳбарларини, мутасадди амалдорларини ташвишга солиши керакми, йўқми?

Умуман, Қорақалпоғистон иқтисодиётидаги бугунги аҳвол Вазирлар Кенгаши (раис С. Аvezматов), унинг бўлиналари ва вазирликлари иш фаолияти замон талабидан орқада эканлигини кўрсатади. Гаҳоарларда талаочанлик, фидойилик, ташаббускорлик ва тадбиркорлик етишмапти.

Оддий бир ҳақиқат бор—буни барчамиз чуқур англаб олишимиз даркор: қандай ишласак, шундай яшаймиз. Ҳеч ким четдан келиб, мушкуллимизни осон, рўзгоримизни бут қилиб бермапти. Нимагани эришсак, фақат ўз кучимиз, меҳнатимиз ва салоҳиятимиз билан эришамиз.

Хурматли депутатлар!

1997 йилни биз Инсон манфаатлари йили, деб эълон қилдик. Шу мақсадлар йўлида кўплаб тадбирлар амалга оширилмоқда. Лекин эҳтиёжларни қондириш, авваламбор, иқтисодиётнинг барқарорлиги ва корхоналарда ишлаётган одамларнинг даромадига боғлиқ. Қорақалпоғистон иқтисодиётидаги қолоқлик сўзсиз аҳоли турмуш даражасига салбий таъсир кўрсатмоқда.

Гап инсон манфаатлари тўғрисида кетганда, мен Орол денгизининг қуриши билан боғлиқ экологик вазият тўғрисида гапирмай ўта олмайман. Шу ўринда биргина Мўйноқ тумани ва унинг атрофидаги ҳудудларда вужудга келган вазият тўғрисида тўхталмоқчиман.

Кейинги икки йилда саноат маҳсулотларини ишлаб чиқариш 70 фоизга, қурилиш кўлами 2 барабарга, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқариш 3 барабарга камайиб кетган.

Шаҳардаги ижтимоий-иқтисодий аҳвол ачинарли даражада. Аҳолининг озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган талаби тўла қондирилмапти.

Туман марказий шифохонасида врачлар етишмапти, биноси таъмирга муҳтож, дори-дармонлар билан атиги 25 фоиз таъминланмоқда. Бундай шароит, бундай вазият ҳаммамиздан қатъий, ҳеч қўзиб бўлмайдиган чора-тадбирларни қабул қилишни талаб этади. Агар бу ҳудудни сақлаш керак бўлса, уни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш дастурини ишлаб чиқишимиз керак. Бу—бизнинг бурчимиз.

Барчангизга маълум, Марказий Осиё давлатлари иштирокида Орол денгизи ҳавзаси муаммолари бўйича Давлатлар аро кенгаш тузилди. Бу Кенгаш халқаро молиявий тузилмалар ҳамкорлигида Оролбўйи аҳолиси саломатлигини ҳимоя қилиш, уни тоза ичимлик суви билан таъминлаш ва бошқа йўналишлар бўйича муҳим лойиҳалар ишлаб чиқиб, амалга оширмоқда.

Мамлакат ҳукумати ҳам бу масалаларда Қорақалпоғистон Республикасини ҳар томонлама қўллаб-қувватламоқда, 1996 йили ушбу мақсадлар учун 10 миллиард сум маблағ ажратилди. Бу Қорақалпоғистон миллий даромадининг 55 фоизини ташкил қилади. Бундан ташқари, Қорақалпоғистонга берилаётган молиявий ёрдам миқдори 1994 йилга нисбатан 18 баробар кўпайди.

Сиз, халқ ноибларига маълумот беришим керак. Бугунги кунда Ўзбекистон марказий бюджетидан Қорақалпоғистонга берилаётган субвенция, яъни молиявий ёрдам миқдори 9 миллиарддан ошди сумми, ёки бутун Қорақалпоғистон бюджети харажатларининг 75 фоизини ташкил этмоқда.

Республика раҳбарияти ана шу пақамларни жиддий таҳлил қилиши, ўлкани боқимандалик ҳолатидан олиб чиқиш йўллари ахтариши, топиши зарурми, йўқми?

Хурматли депутатлар!

Инсоннинг ижтимоий-иқтисодий манфаати, маданий ва маънавий, ақлий лаёқатини рўйбга чиқариш учун шарт-шароит яратиб, ҳуқуқини ва ҳуқуқий ҳимоясини таъминлаш бугунги куннинг

устувор масаласидир.

Афсуски, Қорақалпоғистонда аҳолини кундалик эҳтиёж моллари билан таъминлаш, уларга табиий, маънавий, маданий хизмат кўрсатиш кўнгилдагидан эмас. Бунини нимага кўриш мумкин?

Биринчидан: Қорақалпоғистонда тўлиқ имконият бўлгани ҳолда, озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқариш йилдан йилга камайиб бормоқда. Биргина 1996 йилда четдан 57 миллион АҚШ доллари миқдориди озиқ-овқат маҳсулотлари олиб келинди.

Савдо тармоқларида аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш қониқарсиз аҳволда. Хусусийлаштирилган савдо дўконларининг 60 фоизи ҳозирги кунда фаолият кўрсатмапти.

Мана шундай мураккаб аҳволда, ҳақиқнинг, аҳолининг талаби қондирилмаган бир пайтда, шахсий манфаатни кўзлаб, 1995 йилда 574 тонна, 1996 йилда 777 тонна озиқ-овқат маҳсулотларини Қорақалпоғистон чегарасидан четга олиб чиқиб кетишга ҳаракат қилинган. Ахир бу халқ ризқига хиёнатку! Энг ачинарлиси, бундай ноқонуний ҳаракатларга баъзи раҳбарлар ва бошхона ходимлари томонидан ҳомийлик қилиш ҳоллари ҳам мавжуд.

Туман ва шаҳар бозорларида деҳқонларга шароит яратилмаган. Шуманай туманида эса умуман бозор йўқ. Аҳоли ўз эҳтиёжини қондириш учун 50-80 километр йўл босиб, Қўнғирот ёки Хўжайли бозорларига боришга мажбур. Қарийб 250 минг аҳоли яшайдиган Нукус шаҳрида атиги битта бозор бўлиб, у ҳам санитария талабларига жавоб бермапти.

Иккинчидан: аҳолининг уй-жойга, ижтимоий, маданий иншоотларга бўлган талабини қондириш аянчили аҳволда. 1996 йилда 1995 йилга нисбатан уй-жой қурилиши ҳажми шаҳарда 50 фоизга, аҳоли маблағлари ҳисобидан қурилиш 3-барабарга камайган. Бу муҳим ишга Амударё, Беруний, Қўнғирот, Мўйноқ ва Бўзатов туманларида эътибор берилмапти. Шу кунга қадар яқна тартибда уй-жой қуриш учун кредит сўраб берилган 2000 дан ортиқ ариза қондирилмаган.

Жойларда аҳоли учун арзон қурилиш материаллари тайёрлаш ва сотиш етарли даражада ташкил этилмаган.

1996 йил якунида бўйича Қорақалпоғистонда қишлоқ ижтимоий инфрасанитариясини ривожлантириш дастури бажарилмаган. Икки йил давомида биронта болалар богчаси, 1996 йил давомида эса биронта касалхона қурилмаган. Ваҳоланки, бугунги кунда Қорақалпоғистоннинг ўзиди 11 миллиард сумлик 116 та қурилиш тугалланмаган объект мавжуд.

Учинчидан: Қорақалпоғистонда аҳолини иш билан таъминлаш ҳам муаммага айлانган. Қишлоқларда хусусий ва кичик корхоналарни ташкил этиб, янги иш жойлари очишга етарлича аҳамият берилмаган. Ҳозиргача фаолият кўрсатаятган бундай корхоналарнинг бор-йўғи 40 фоизи қишлоқларда жойлашган. Лекин уларнинг сони ҳам йилдан-йилга камайиб бормоқда. Агар 1993 йилда қишлоқларда 416 та кичик цех ташкил этилган бўлса, 1994 йилда уларнинг сони 32 фоизга камайган. Меҳнат биржасидан рўйхатдан ўтган ишсизлар сони 9 мингдан ошиб кетган.

Уларнинг тақдирини билан ким шуғулланиши керак? Ҳар бирининг орқасида оиласи, бола-чақаси, уларнинг таъминоти бор-ку! Вазирлар Кенгаши бу муҳим масалага қачон жиддийроқ қарайди?

Тўртинчидан: соғлиқни мустаҳкамлаш, таълим-тарбия, табиий ва маданий-маърифий ишлар инсон манфаатини таъминловчи асосий йўналишлардан биридир.

Қорақалпоғистонга 1991 йилдан бери халқаро жамғармалар томонидан келатган инсонпарварлик ёрламининг на учини, на охирини топиб бўлади. Аҳоли орасида эса, келган дори-дармонларнинг, тиббиёт аякомларининг нотўғри тақсимланаётгани, муҳтож аҳолига етиб бормаётгани норозиликларга сабаб бўлмоқда. Бундай ҳолга чек қўйиш керак. Айниқса, ЭКОСАН жамғармаси раҳбарияти ана шундай ҳақли эътирозлардан тегишли ҳулоса чиқариб олмоғи лозим.

Хурматли депутатлар!

Юксақ маърифатли, ҳар томонлама салоҳиятли авлодин тарбиялашлек муқаллас вазифа олдимизда турибди. Баркамол инсонни ёлга етказиш учун, энг аввало, оила, маҳалла, мактаб, буткул жамият ва давлатнинг ушбу ҳамкорлигини юқори поғонага кўтариш лозим.

Бизнинг фарзандларимиз ниҳоятда

(Давоми 3-бетда).

ЯНГИЧА ТАФАККУР — ЗАМОН ТАЛАБИ

(Боши 1-2 бетларда).

истеъдодли, ақлу заковот бобиди. Кеч кимдан қолишмади. Уларнинг иқтидорини қадрлаш, имкониятларини юзага чиқариш, батаннинг мард ва фидоийи фарзандлари этиб тарбиялаш учун шарт-шароит яратиб бериш ҳар биримизнинг шарафли бурчимиздир.

Мақтаблар, умуман, халқ таълими соҳасида олио боорилаётган ишлар кўн-гилдагидек эмас. Қорақалпоғистон за-монавий дастгоҳлар билан жиҳозланган иккита наشريётга эга бўлишга қарамай, 500 минг нусхадан зиёд дарслик етиш-маслиғига нима дейиш мумкин?

Ҳозир таълим-тарбия бўйича Ўзбекистон Миллий дастури тайёрланмоқда. Олий Мажлисининг навбатдаги сессияси мазкур масалага дахлдор бўлган янги қонун лойиҳасини кўриб чиқмоқчи. Бу давлатимизнинг мамлакатнинг XXI асрдаги тараққиётини белгилайдиган си-сий стратегиясидир.

Шу жумладан, Қорақалпоғистонда ҳам ана шундай узоқ муддатли, рес-публика келажакига қафолат берадиган дастурлар ишлаб чиқиш лозим, деб ўй-лайман.

Ёш авлодни соғ ва комил этиб тар-биялашда спортнинг роли катта. Қора-қалпоғистон шаҳар ва туман марказла-рида бор-йўғи 5 та стадион мавжуд. Кўпгина спорт майдонлари қаровсиз аҳволда. 55 фойз мактабларда спорт заллари, 25 фойзда ҳатто спорт май-дончалари ҳам йўқ. Мактабларнинг ўзида 1200 дан ортиқ жисмоний тарбия ўқитувчиси етишмади.

Бутун мамлакатда спорт оммавий тус олган бир пайтда Қорақалпоғистон фут-бол бўйича олий лигада қатнашмаётган-ини қандай баҳолаш керак?

Республика радио ва телевидениеси, газета ва журналларида бугунги куни-мизга мос эшитиришлар, саҳифалар ташкил этилмаган. Телевидение ва ра-дионинг техник жиҳозланиши етмишин-чи йиллар даражасида қолиб кетган.

Энди инсоннинг ҳуқуқий муҳофазаси масаласига эътиборингизни қаратмоқ-чиман.

Қонунчилик, ҳуқуқий маданият, фу-қароларнинг ҳуқуқий қафолатини таъ-минлаш давлат аҳамиятига молик сиё-сатдир. Бу соҳада ҳам қатор жиддий нуқсонлар мавжуд.

Ҳуқуқий муҳофаза қилиш органлари фаолиятида сансалорлик, тергов му-ддатларининг бузиллиши ҳолатлари мав-жуд. 1996 йилда 77 та жиноий иш бў-йича тергов муддатлари бузилган, 69 жиноий иш қайта терговга юборилган. Ички ишлар бўлимлари томонидан 48 та жиноят ҳисобдан яширилган.

Судьяларнинг қасб малакалари етар-ли эмаслиги оқибатида аксарият ҳо-ларда қонунга хилоф қарорлар қабул қилинган. 1996 йилда кассация ва на-зорат тартибига судланганларнинг сал-кам 12 фойзига нисбатан ҳукмлари бе-кор қилинган ёки ўзгартирилган.

Судлар томонидан терговга қайтарил-

ган ҳар иккитадан битта жиноят иши бўйича суд ажримлари кассация босқи-чида бекор қилинган.

Қорақалпоғистон Республикаси Олий судида судлар томонидан йўл қўйилган хатоликлар кассация босқичида аниқ-ланмаганлиги ва тузатилмаганлиги са-бабли, қўллаб қонунсиз ҳукмлар кучга кириб кетган. Бир вақтнинг ўзида Олий суднинг ўзи томонидан чиқарил-ган ҳукмларнинг қарийб 20 фойзи бе-кор қилинган ёки ўзгартирилган.

Азиз дўстлар! Биз Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси ишини, демократик жамият қуриш ва эркин бозор муноса-батларини табиқ этиш йўлида қабул қилинган қонун ва қарорларни юксак баҳолаймиз.

Сизларнинг сафингизда турмушнинг ачиқ-чучугини кўрган, бой ҳаётини таж-рибага эга бўлган нурунийларимиз, фран, маданият ва маърифат соҳасининг атоқли намоёндалари борлигидан фахр-ланамиз.

Бугун Қорақалпоғистон ўлкасида юзага келган ижтимоий-иқтисодий танг-ликдан тезроқ чиқиб олиш вазифаси кўп жиҳатдан сизларга боғлиқ. Бунда қабул қилинган қонун ва қарорларнинг ҳаётга тўла татбиқ қилиниши, улар-нинг ижро интизомига риоя этилиши муҳим аҳамият касб этади. Таҳлиллар бу борада бир қатор муаммолар борли-гини кўрсатмоқда.

Таҳлил шунини кўрсатмоқдаки, Жўқор-ғи Кенгес ва Вазирлар Кенгаши фао-лиятларида бир-бирини такрорлаш ҳо-ларини учрайди. Амалий фаолиятда қо-нунчилик ишларига ҳалақит бераётган расмийчилик, ҳужжатбозлик, бўлар-бўлмас маълумотлар, ҳисоботлар тў-лаш каби нуқсонлар мавжудлиги се-зилмоқда.

Бундай ҳолатлар кўпинча кадрлар тайинлаш масалаларида кўринмоқда. Инсол учун, белгиланган «тартиб»га асосан, биргина хўжалик раҳбари ишга тайинланишидан аввал, номзод ўзидан юқори турган катта-кичик 34 раҳбар-нинг суҳбатидан ўтиши керак. Расмий-чилик бундан ортиқ бўлиши мумкин-ми?! Бу иллатлардан қачон қутуламиз?

Жамоа хўжалиги раисларини туман-даги мутасадди раҳбарлар тавсия этиб, ҳукумат раҳбарлари танлагани ва та-йинлагани маъқул эмасми?

Жўқорғи Кенгес Раиси қошида ту-зилган Маслаҳат кенгаши фаолиятини ҳам қайта кўриб чиқиш лозимлигини тавсия этмоқчиман. У олдинги советлар давридаги «Олий Совет Президиуми» фаолиятини бажаришга ўтиб олган.

Жўқорғи Кенгес қўмиталари фаоли-яти ҳам такомиллаштиришни талаб эта-ди. Уларда муҳокама қилинаётган ма-саладарнинг 60 фойзи хўжалик ишла-рига боғлиқ муаммолардир. Бундай иш фаолияти билан қонунчилик ва унинг ижросини таъминлаб бўлмайди.

Тартиб ўрнатмоқчи бўлсак, ҳар бир бошқарув тизими, ҳар бир раҳбар ор-ган, аввало, ўз тасарруфида белгилан-ган, топширилган ишлар билан шуғул-

ланишни таъминлаш зарур.

Ўшунда қилиб айтганда:

биринчидан, ижро ҳокимияти масъу-лиятини, жавобгарлигини ошириш ло-зим;

иккинчидан, шу билан бирга, унинг эркинлигини ҳам таъминлаш керак.

Биз танлаган йўл—ҳуқуқий демокра-тик давлат қуриш йўли. Биз танлаган йўл—фуқаролик жамиятини шакллантириш йўли. Шунинг учун ҳокимият-нинг тармоқланиши масаласида энг де-мократик тамойилларни амалда жорий қилишимиз даркор.

Қонунчилик ҳокимияти — Жўқорғи Кенгес бир томонда, ижро ҳокимияти—Вазирлар Кенгаши иккинчи томонда, суд ҳокимияти бошқа бир томонда. Биз ана шу уч ҳокимиятнинг алоҳида-алоҳида дахлсизлигини, мустақиллигини йўлга қўймас эканмиз, улар ўртасидаги де-мократик муносабатлар принципларини тикламас эканмиз, жамиятда мутано-сибликни, бошқарувда ҳамжиҳатликни йўлга қўя олмаймиз.

Муҳтарам дўстлар!

Ислохотларнинг муваффақияти кадр-лар малакасига, уларнинг ташкилотчи-лик қобилиятига, янгича фикрлашига боғлиқ эканини ҳаммамиз яхши била-миз.

Раҳбарларнинг барча бўғинларига ин-софли, диёнатли, ҳалол ва пок, талаб-чан ва қатъиятли, халқпарвар инсонлар бошчилиқ қилмаса, кўзланган мақсадга эришиб бўлмайди.

Шу сабабдан бугун ватанпарвар, ян-гиликка чанқоқ, замонавий соҳаларни қўқур англаб етадиган, ўз эл-юртига хизмат қиладиган инсонларни, биринчи навбатда ёшларни ёнимизга олиб, тар-биялаб, ҳеч иккиланмай раҳбарлик ла-возимларига қўйишимиз керак.

Афсуски, Қорақалпоғистонда бу му-ҳим ишга, вазифага жиддий қаралмайт-ти. Ҳамон эскича ишлайдиган, замон талабларига етарли жавоб бера олмай-диган кадрлардан воз кечилмаган.

Айрим раҳбарлар орасида боқиман-далиқ кайфияти шунчалик ривожлан-ганки, уларнинг назарида ҳамма нарса давлат ҳисобидан бўлиши керак. Бун-дай эскилик асоратларидан қутулиш лозим.

Халқнинг дардига қулоқ солмайди-ган, унинг огирини енгил қила олма-ган, ўзининг манфаатидан бошқа нар-сани ўйламайдиган бепарво раҳбарлар-дан воз кечиш керак.

Кадрларни танлаш, уларни жой-жойи-га қўйиш ишларида кўпинча юзаки қа-раш, шошма-шошарлик ҳолатига йўл қўйилмоқда.

Кегайли, Қораўзак, Чимбой туманла-рида кейинги икки йил ичида, Шума-най туманида 1996 йилнинг ўзида 100 фойз хўжалик раҳбари алмаштирилган. Афсуски, бундан кўзланган мақсадга эришилмаган.

Кадрларни танлаш ва тайинлашда ошпа-оғайингарчилик, маҳаллийчилик, уруғчилик иллатлари ҳам йўқ эмас. Мен бу масалага алоҳида тўхталмоқчи-ман.

Маҳаллийчилик, уруғ-аймоқчилик — миллат қушандаси! Яъни, миллатни портлатиб юборадиган балодир. Биз қанчалик уруғ талашсак, алоҳида-ало-ҳида қабилалар атрофида ўралашиб қолсак, шунчалик майдалашамиз, тор уруғ-аймоқчилик доирасида қолиб кета-миз. Замон оламга кенгроқ қарашни, катта масалалар билан шуғулланишни, йирик муаммолар ҳусусида ўйлаб, кен-гроқ фикрлашни тақозо этади. Ана шун-дан келиб чиқиб, дунёга кенгроқ қа-райлик. Миллий бирлик, миллий яхлит-лик, миллий бир бутунлик—миллий равақ асосидир.

Албатта, биз ҳар биримиз миллат-парвар бўлишимиз, ўз миллатимиз ў-тмишини, унинг келиб чиқиш тарихини ўрганмоғимиз керак. Ким қандай уруғ ва аймоқлар зотидан чиққанини билиш-нинг зарари йўқдир, лекин, авваламбор, **умуммиллат манфаати, унинг обрўси, қиёфаси ва келажак учун бирлашиб иттилишимиз керак.**

Бугун бошқарув тизимига миллати, элати, уругидан қатъий назар, эл ишон-чига сазовор бўлган, масъулиятни ҳис қила оладиган, халқни ўзига эргаштира биладиган раҳбарлар кириб келмоғи зарур.

Бунинг учун ҳар бир раҳбар ўз ўр-нига давр талаби даражасидаги кадр-ларни тайёрлаш керак. Атрофига қо-билиятли, билимли, ҳар томонлама етук мутахассисларни тўплаб, уларни тар-биялаш лозим.

Қорақалпоғистонда иқтидорли, таш-килотчи ёш кадрлар кўп. Улар нима-ларга қодир эканликларини кўрсатиб келишмоқда. Биз ёшларга ишонамиз.

Биз янгича ишлайдиган, янгиликнинг моҳиятини тушунадиган, ташаббус кўр-сатиб ишлайдиган, эл-юрт ташвишини зиммасига оладиган ёшларни қўллаб-қувватлаймиз. Уларга иқтидори ва би-лимига қараб, масъулиятли вазифалар-ни топшираверамиз. Зотан, янгилик бор жойда ўзгариш бўлади, яратил, бунёд қилиш имконияти туғилади.

Муҳтарам дўстлар!

Азиз ватандошлар!

Қорақалпоғистон худди ана шу жи-ҳатдан қараганда, жуда катта имконият-ларга эга бўлган ўлка. Энг муҳими, унинг меҳнатсевар, қийинчиликларни мардонавор енгадиган иродали халқи бор. Бундай халқ билан ҳар қандай муаммони ҳал этиш мумкин. Бунинг учун раҳбарият, маҳаллий ҳокимият органлари замон талабларига мос ра-вишда иш тутишлари, одамларни ўз-ларига эргаштира олишлари лозим. Ўйлайманки, бу борада янги қадамлар қўйилади.

Мен қорақалпоқ халқини яхши била-ман ва унинг инсоний фазилатларини юксак қадрлайман. Ана шу фазилат Қорақалпоғистон ҳаётида кескин ўзга-риш ясашига қатъий ишонаман.

Бугун шу минбардан туриб, сиз, азиз дўстларимга, сиз орқали бутун Қора-қалпоғистон аҳлига сиҳат-саломатлик, бахт-саодат, ишларингизда омад тилай-ман.

Республика прокуратурасида учрашув

1997 йил 16 июль куни Қорақалпо-ғистон Республикаси прокуратурасида Ўзбекистон Республикаси Бош проку-рори, 1-даражали Давлат адлия масла-ҳатчиси Б. М. Мустафоевнинг иштиро-кида прокурор-тергов ходимларининг тезкор мажлиси бўлиб ўтди.

Мажлисида Қорақалпоғистон Респуб-ликаси прокуратураси идоралари томо-нидан 1997 йилнинг биринчи ярмида прокурор назоратини амалга ошириш-даги ишларга батафсил тўхталди. Жум-ладан, шу давр ичида прокуратура идо-ралари томонидан ислохотларни амалга оширишга оид давлат дастурлари ба-жарилишига тўсқин бўлаётган қонун бу-зарликларини бартафал этиш, ҳуқуқ тартиботини мустаҳкамлаш ва жиноят-чиликка қарши курашга оид муайян тадбирлар амалга оширилганлигига тўхталди.

Белгиланган режалар асосида Ўзе-бекистон Республикаси Президентининг иқтисодий ислохотларини янада чуқур-лаштириш ҳақидаги бир қатор фармон-лари ва ҳукумат қарорлари ижросини текшириш сингари долзарб масалалар-га эътибор кучайтирилди.

Аҳолини ижтимоий жиҳатдан ҳимоя-лаш, истеъмол базорини зарур маҳсулот-лар билан тўлтириш, пул маблағларини

яхшилаш, тўлов интизомини баркар-лаштириш каби тадбирларни амалга оширишда прокурор назоратининг тас-ирчанлиги ортди.

Қишлоқ хўжалигида етиштирилаётган галла ва бошқа маҳсулотларини етиш-тириш йиғиштириб олиш, уларнинг, шу-нингдек қишлоқ хўжалик техникалари-нинг сақланишига назорат кучайтирил-ди.

Шундан сўнг Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори, 1-даражали Давлат адлия маслаҳатчиси Б. М. Мустафоев Қора-қалпоғистон Республикаси прокуратура ходимлари, шаҳар туман прокурорлари билан мулоқатда бўлиб, вазифалар қўй-ди.

Бу учрашув барча қатнашчиларда катта тасарруф қолдирди.

КЕҒЕС БОЛЫП ӨТТИ

Жақинда Қарақалпақстан Респуб-ликаси прокуратурасида республика ҳуқуқ қорғау уйимларининг уйимлас-

тырыўшы Кеңес мәжлиси болып өтті. Мәжлисте Қарақалпақстан Респуб-ликасы прокуроры Ҳакимбай Аширович Ҳалимов басқарып барды.

Мәжлисте республикамыз аймағын-да пуқаралардың Конституцион ҳуқық еркинликлери хэм ыызам менен сақла-натуғын мәплери қорғаўдың ауҳалы ҳақындағы мәселе қаралды.

Бул мәселе бойынша Қарақалпақ-стан Республикасы прокурорының орынбасары Дәўлетияр Худайбергенов кең түрде мәлимлеме жасады.

Өз сөзинде, инсан мәплери жылы деп белгиленген 1997 жылда ҳуқық қорғау уйымларының басшы хэм хыз-меткерлери ҳәр бир пуқараның ҳуқық хэм еркинликлерин төминилеу, Конс-титуцияларымызда көрсетилген инсан қодир-қымбаты, мәплери ушын тийисли ислерди әмелге асыруу, ыызам бузы-луу ҳалларына шек қойуу, инсан ҳу-қық хэм еркинликлерин бузыу ҳалла-ры сапаластыруу мәселелерине айрық-ша тоқталып өтті.

Бул мәселе бойынша Қарақалпақстан Республика Ишги ислер министри орынбасары Қоңыратбай Жалғасов, Қа-рақалпақстан Республикасы Жоқарғы

Суды баслығының орынбасары Абат Султансүйинов, Қарақалпақстан Рес-публикасы Бақыхана Басқармасы бас-лығының орынбасары Қурал Ерекепов, Нөкис қалалық прокуроры Абдулла Нысанов, Қарақалпақстан Республика-сы ишги ислер министрлиги бөлим бас-лығы орынбасары Жолдасбай Палма-нов, Қарақалпақстан Республикасы Әдиллик министри Фархад Низамовлар шығып сөйледи.

Кеңес мәжлисинде Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң Ыз-зам шығаруу, ыызамдылық хэм ҳуқық төртіби мәселелери бойынша Ко-митет баслығы Жаңабай Садықов қат-насты хэм шығып сөйледи.

Мәжлисте Қарақалпақстан Респуб-ликасы прокуроры Х. А. Ҳалимов жуу-мақлау сөз сөйледи.

Уйымластырыўшы кеңес мәжлисин-де инсан ҳуқықларын хэм еркинликле-рин хэмде ыызам менен қорғалатуғын мәплери қорғау жүзесинен барлық қа-ла, районлар дәрежесинде, сондай-ақ республика ҳуқық қорғау уйымларының инсан ҳуқықлары бойынша турақлы уйымластырыўшы кеңесин шөлкемлес-тириу ҳақында тийисли қарар қабыл етилди.

БИЗИҢ АВТОРЛАРЫМЫЗ

Бисенбай Алисанов

Хожели районлық «Ватанпарвар» шөлкеми кеңеси баслығы болып истейди. Әдебиет пенен қызығады. Өткен 1996 жылы оның «Сөз қәдіри» деген идиралды қосықлар топламын «Қарақалпақстан» баспасы айрым кітап етіп басып шығарды.

Ол өз қосықтарын үш тилде қарақалпақ, қазақ, өзбек тилдерінде еркін жазыу уқыбына ийе. Оның қосықтары қаққында Республика баспа сөзлерінде жыллы сөзлер айтылмақта. Жас шайырдың қосықтарынан оқышылар дыққатына усынып отырмыз. Жас авторға жөнеде жаңадан жаңа табыслар тилеп қаламыз.

Миясар КАБУЛОВА
журналист.

Хожелини жырлайық

Суўлар тасып, толып аққан да,
Қуслар қайтып келип атқанда,
Наўрыз өйиям күлип баққанда,
Хожелини жырлайық.

Ана топрақ қойның ашқанда,
Дийхан баба тухым шашқанда,
Ел ырысқы-қырман тасқанда,
Хожелини жырлайық.

Мийман келип сәўбетлескенде,
Тойларға да нәўбет жеткен де,
Келип келип, ийбе еткенде,
Хожелини жырлайық.

Қобыз сести жаңлап шыққанда,
Жұрт жапырылып тайға ыққанда,
Саза тыңлап Миздахханнан да,
Хожелини жырлайық.

Антакия ески аты ма,
Я, солай ма тарийх хатында,
Тегин емес қақықатында,
Хожелини жырлайық.
Гүл жайнаған жаслық ұағында,
Нәлше тиктик бахыт бағына,
Жаслық егер келсе тағы да,
Хожелини жырлайық.

Бес қаланың бири-Хожели,
Инсан ушын жөннет өз ели.
Жағалап сол ески көшени,
Хожелини жырлайық.

Қутлы қоныс бабалар ели,
Тәбәрруқдур хәр танап жери.
Хожелини қыз-жигитлери,
Хожелини жырлайық.

Нәзийра

(қосықшы Нәзийра Дилимбет қызына)

Алма бағы қауазыңа тербелер,
Отырғанда қосық айтып, Нәзийра.
Өз кеўлине усылай ол дем берер,
Өз тәғдирин қосып айтып, Нәзийра.

Балалықта бирге ойнап өскенбиз,
Тал шыбықтай қыз едің сен, Нәзийра.
Тағдир айдап кеткенін соң сезгенбиз,
Томағалы құс едің сен, Нәзийра.

Тууылған жер топырағын қөстерлеп,
Қалып қойдың ауылда сен, Нәзийра.
«Тақыркөден» гүлдер терип дәстелеп,
Дәрпенбедиң дауылда сен, Нәзийра.

Алма бағы талай ирет гүлледі,
«Өрнек» болып жайнап кетти Нәзийра.
«Тақыркөде» қуслардың не турлери,
Ушып қонып сайрап кетти, Нәзийра.

Алма бағы кеўиллерди йоштырып,
Шақалары майысып тур, Нәзийра.
Сен жатырсаң узақларға көз тигир,
Әх, қабырғам қайысып тур, Нәзийра.

Алма бағы самал менен тербеліп,
Хауазыңды сағынып тур, Нәзийра.
Әйнегіңди қағып ауыл-ел келип,
Талантыңа табынып тур, Нәзийра.

Айтпа дәртілеринди...

Айтпа дәртілеринди жүрек сызлатып,
Қозғама тоңларды жатқан муз қатып
Шертпе тарларынан жағымсыз нама.
Дәртіл кеселине болмас ол дауа.

Айтпа дәртілеринди мени қолайлап,
Парқына жетсем ғой болар талай гөп.
Сен айттып отырсаң баста ғауғанды,
Мен айтсам дәртімди қардай борайжақ.

Хәрким айтар өз басына тийгенін,
Кимнен сурингенін, кимнен күйгенін.
Мениң де төрт жағым құбла емес
жаным
Сен қозғама, мен де саған тиймеймін.

Дәрт еди деп сырынды айтып салмағыл,
Жалған досқа шертіп ғапыл қалмағыл.
Досың ким, душпан ким парқын
билип ал,
Хәркимсеге шыныңды айтып бармағыл.

Абайла, барлығың өлшеп пишип ал,
Ақыбеті не боларын шешіп ал,

Үйренбегил ийек артып басқаға,
Өз шешимін өкіндірсе неси бар,
Айт, қайғы муңың болса маған

таққәббил,
Они тыңламасақ болар намақул.
Қайғыңды бөлісіп, муңыңды тыңлап,
Ойласақ, кеңессек табылар ақыл.

Дәрт дегенің көктен түсіп келмейди,
Басқа түссе адам неге көнбейди.
Айтпа дәртілеринди жүрек сызлатып,
Дәрт кеселин хәрким өзі емлейди.

Маған дослар керек

Маған дослар керек, күлип көрісер,
Апақ— шапақ болып қолды берісер,
Шай халқаста жазылысып отырып,
Сәўбетлесіп, хәзиллесіп, дегишер.

Маған дослар керек, барып келісер,
Қууаныш, қайғыны тұрып бөлісер.
Бұл бес күнлік ялғаншыдай дүньяда,
Пешанаға жазылған ғой көп іслер.

Маған дослар керек, ойласып келер,
Өмір жүгі ауыр, қолласып кетер.
Досымды дос билер, душпаным—
душпан,

Әдиллік жолында айқасып өтер.

Маған дослар керек, өзің сыяқлы,
Үдеге ұапалы, сөзге турақлы.
Хәрбір истиң ақыбетін ойланар,
Турмысқа төзімлі, сабырың-тақатлы.

Маған дослар керек барыма ырза,
Жоқты жондырмаса, қанәт қылса.
Сондай дослар ушын есигім ашық,
Дослық бұл әлемди жасартып турса!

Жас жубайлардың шаңарағы шайқалмасын

Жас жубайлардың жаңа шаңарақ көтерген пайтында некеден өтіп рәсім түрде құжжетлестірілуін келешек турмысының баслы бағдар ұазыйпасы болып есапланады. Соңғы дәуірде Өзбекстан Республикасы ғөрезсиз мәмлекетке айланғаннан кейін, районлық пуқаралық халаты актлерин жазыу бөліми өз жумысларын кеңен баслады. Сонлықтан бұл бүгінги күни Шоманай районлық «ПХАЖ» бөліминің баслығы: Венера Төрөмуратова менен өз-ара пикир алысып гүрриң-лескенімізде жас-жубайларымыздың некелесіу миллий дәстүріміз деген дей орайлық усыныс хәм өтінншлерин есапқа алып, оған бир қатар сорау бергенімізде өз іслерин бизге кен түрде баян етип берди. Өткен жыл бөлімлеріміз төрепинен 229 жас жубай некеден өткенлігі туұралы гүуалыққа ийе болды, 1032 нәрестеге тууылғанлығы қаққында гүуалық берил-

ди. 259 өлім жағдайы есапқа алынды. Соның 28-и бир жасқа жетпеген жас балалар. Ал 4-хожалық ажырасып арада 10 бала тири жетим қалғаны есапқа алынды.

Быйылғы 1997 жылы январь айынан бастап хәзіргі күнге шекем 104 жас нәресте тууылып, 37-жас жубайлар некеден өтті. 30 нәрестеге өкелікті белгілеу гүуалығы берилди. 4 жокалық жас-жубайлары ажырасты.

Хәзіргі дәуірде базар қатнасықларына сай бизиң жумысларымызда да құжжетлерди рәсімлестіріу ушын төленетуғын мәмлекетлик пошлина төлемлер муғдары пайда болды. Миңе ең төменгі айлықтың көлемі артқан сайын төлемнің процент муғдары 20 процент муғдарына белгіленген.

Жас-жубайлардың некеден өтіуін рәсімлестіріу барысында усындай төлемди жас-жубайлар арнаулы есап бетине төлейди. Басқа да бизиң көр-

сететуғын айырым хызметлеріміз бойынша ісленетуғын операцияларға түрлі муғдарда төлемлер белгіленген. Айырым жағдайда хәзіргі базар қатнасықларының бағдарын түсінбеген гейлара пуқаралар бурынғы уақытқа салыстырып бизге наразылық билдиріп атырған жағдайларда ушыраспақта.

Жаңадан шаңарақ көтерген жас-жубайлар турмыстың барлық ауырманлақларын жеңіп бахытлы турмыста жасап кете берсе хәммени қууандырады.

— Тап хәзіргі дәуірде шаңарақ көтерген жаслардың арадан санаулы уақытлардың өтіуі менен қайта ажырасып атырғанларының бас себеплери неде?

Ажырасыудың айырым себеплерин талқылап көрсек көпшілик жаслардың бирин-бири сүймей қосылғанын анықлауға болады. Тийкаргы себеплердің бири қыз алып қашыу сыяқлы жат унамсыз дәстүрдің пайда болыуы хәм дауам етип атырғанынан усындай жағдайлар келип шықпақта. Бирақ бурын-

ғыға қарағанда жас-жубайларымыздың бир-биринен ажыралыуы азаймақта. Айырым жағдайда хәттеки бирин-бири дурықлап танымайтуғын жаслардың турмыс құрған фактлери де ушыраспақта. Бирин-бири сүймеген жүреклер қалай турмыс кеширип бахытлы болыуы мүмкин. Муҳаббат жүдә нәзик сезим. Оны қөстерлеу керек. Айырым жағдайда көп келиннің бир шаңарақта жасауы себебинен келіспеушіліклер келип шығады.

Жөне де бир қанша кемшіліклеріміз де бар. Атап өтсек бизиң бөліми-мізде салтанатлы жағдайда некеден өтіу мүмкиншілігі жоқ. Тек ғана еки хызметкер еппеп отырып, жазыуларды жазыуға мүмкиншілік бар.

Венера Төрөмуратова сизиң жумысларыңызда жаңа табыслар тилеу менен бирге жас-жубайлардың шаңарағы шайқалмасын деген үміттеміз.

Гүрриңлескен:
Жаңабеген ТАҚЫРБЕРГЕНОВ.

ҚУАТБАЙ САПАРОВ

Сапаров Қуатбай Хожабаевич 1971 жылы 7-августта Ташауз уәлаяты Гөне Ургениш районы, «Тазажап» колхозында тууылды. Орта мектепти 1988-жылы тамамлағаннан кейін Нөкис автомобиль жол техникумына оқыуға кирди. 1989—91-жылдарда армия қатарында хызмет етип келип, оқыуып дауам етти хәм 1993 жылы техникумды питирип шықты.

Ата-мәканы Қарақалпақстанда хызмет етиуді ойлаған Қуатбай 1993 жылы ҚР ИИМ, МАИ бөліминде жол қадағалаушы инспектор болып хызмет ете баслады.

1997 жылы 15-июль күни саат 22 де Нөкис қаласында республикалық көлемдеги операция уақтында постта тұрған орында оны өткінши машина қағып

ауыр жарақатлады. Қуатбай бұл соққыдан есине келместен 21-июль күни емлеуханада қайтыс болды.

Милиция старшинасы Қуатбай Сапаров интизамлы, искер, сауатлы, өз ұазыйпасын мүлтиксиз орынлайтуғын азамат хызметкер еди.

Өзиниң өмірин жол хәрекети қәуіп-сизлігіннің алдын алыу хызметине арнаған жолдасымыз Қуатбай Сапаровтың жарқын естелигі есімизде мәңги сақланады.

Қарақалпақстан Республикасы ишкі іслер министрлігіннің, МАИ бөліми хәм бөлекше ротасының жеке құрамы.

«АДАМ ҲАМ НЫЗАМ»

ШӨЛКЕМЛЕСТИРИУШИЛЕР; Қарақалпақстан Республикасы Прокуратурасы, Әдиллік Министрлігін хәм Ишкі іслер Министрлігін

Газета А-3 форматында нұсқасы 12500 571 буйыртпа менен басылды. Газета айына 3 мәртебе шығады.

Бас редактор

Роза КӨБЕЙСИН қызы.

Редакцияның жәмийетлик кеңесгөйлери:

Парахат АЙТНИЯЗОВ, Бахмурат СЕЙТМУРАТОВ, Батыр МАТМУРАТОВ, Халмурза МАМУТОВ, Фархад НИЗАМОВ, Азат НУРЖАНОВ, Жаңабай САДЫҚОВ, Жаңабай ШЫЛМАНОВ, Замира ШАМУРАТОВА, Ғақимбай ХАЛИМОВ.

Мөкан жайымыз;

Инд; 742000. Нөкис қаласы

Ғөрезсизлик көшесі №44 жай, телефон; редактор; 4—47—59.

Басыуға рухсат етилген уақты 15.00 Индекс 64624